

**NOWE STANOWISKA ZGNIOTKA CYNOBROWEGO *CUCUJUS CINNABERINUS*
(SCOPOLI, 1763) (COLEOPTERA: CUCUJIDAE) NA GÓRNYM ŚLĄSKU**

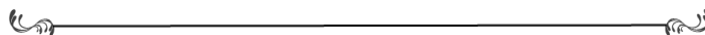
**NEW RECORDS OF THE FLAT BARK BEETLE *CUCUJUS CINNABERINUS*
(SCOPOLI, 1763) (COLEOPTERA: CUCUJIDAE) IN UPPER SILESIA**

TOMASZ BIWO

Pyskowice, e-mail: tomasz.biwo@interia.pl

ABSTRACT: The paper presents two new sites of the flat bark beetle *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) in the Gliwice County (Upper Silesia). One of the found sites is distant from those known from Upper Silesia so far. The paper also summarizes the state of knowledge about distribution of this species in south-western Poland.

KEY WORDS: Cucujidae, SW Poland, Upper Silesia, new localities.



Wstęp

Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) jest jednym z dwóch gatunków chrząszczy w rodzaju *Cucujus* Fabricius, 1775 występujących na terenie Polski i jednocześnie objętych ochroną gatunkową (Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie gatunków zwierząt objętych ochroną 2016). Zgniotek cynobrowy wymieniony został także w załączniku II i IV Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa Rady 97/43/EWG). Poza ochroną prawną został również umieszczony w Polskiej Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w kategorii zagrożenia LC: gatunek najmniejszej troski (Pawłowski i in. 2002).

Rozmieszczenie zgniotka cynobrowego w Polsce zostało opisane w poradniku oceny stanu ochrony GIOŚ (Buchholz 2012). W kolejnych latach drugiej dekady XXI w. pojawiło się wiele informacji i wzmianek na temat występowania tego gatunku zarówno w dotychczasowych, jak i nowych lokalizacjach (Buchholz i in. 2013, Olbrycht i in. 2014, Marczak 2016, Buchholz i Melke 2018, Jaworski i in. 2019, Miłkowski 2020, Kwiatkowski i Marczak 2020, Olbrycht i Kucharska-Świerszcz 2020, Wojton i Wiśniowski 2020). W południowo-zachodniej Polsce gatunek ten jest znany z kilku lokalizacji położonych na Górnym Śląsku, tj. obszary Natura 2000 Graniczny Meander Odry i Las koło Tworkowa – UTM CA03 i CA04 (Smolis i in. 2012), rezerwat przyrody „Łęczczok” koło Raciborza – UTM CA05 (Karpiński i Szczepański 2014) oraz z Pogórza Cieszyńskiego – UTM CA21 CA30 CA31 (Dorda i Fiedor 2019). W ostatnich latach odnaleziono dwa kolejne stanowiska tego gatunku na Górnym Śląsku tj. na terenie rezerwatu przyrody Rozumice koło Kietrza – UTM YR14 oraz Masywie Chełmu nieopodal Góry Świętej Anny – UTM CA09 (Ruta i in. 2021).

Nowe stanowiska

Podczas obserwacji terenowych w powiecie gliwickim odkryto dwa kolejne stanowiska *C. cinnaberinus*:

- UTM: CA26 Nadleśnictwo Rudziniec, Leśnictwo Trachy, oddz. 806j, N 50° 15' 0" E 18° 29' 12"; 26.06.2021, 1 ex. (larwa) pod korą wywrotu sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris* L. (Fot. 1-2),

- CA28 Pyskowice, teren Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów tzw. Pompy, N 50° 23' 40" E 18° 34' 54"; 3.05.2022, las łągowy, jedno ex. (imago) pod korą wywrotu topoli osiki *Populus tremula* L. (Fot. 3-4).

Pierwsze stanowisko znajduje się na terenie lasu gospodarczego, którego drzewostan tworzy głównie sosna zwyczajna oraz pojedynczo świerk pospolity *Picea abies* L. i dąb szypułkowy *Quercus robur* L. w wieku około 125 lat. Na terenie tego drzewostanu od kilku lat ograniczone zostały działania związane z gospodarką leśną.

Drugie stanowisko znajduje się na obszarze podmokłego lasu łągowego z udziałem topoli osiki, brzozą brodawkowatą *Betula pendula* Roth, wierzbami *Salix* L. i jesionem wyniosłym *Fraxinus excelsior* L. Obszar ten w formie zadrzewienia wyłączony został ze wszelkich działań gospodarki leśnej.

Dyskusja

Z przeglądu archiwalnych niemieckich map topograficznych (Mapster 2022) wynika, że oba obszary były pokryte nieprzerwanie lasem w okresie ostatnich 200 lat. Nie można wykluczyć, że zgniotek cynobrowy był obecny na tych terenach od dłuższego czasu. Położenie stanowisk w dolinach rzecznych wpływa na możliwość przetrwania siedlisk zgniotka również w następnych dziesięcioleciach. Nadrzeczne lasy łąkowe, nie były nigdy dla człowieka łatwym terenem do prowadzenia gospodarki leśnej. Pozostawianie

roślinności drzewiastej naturalnym procesom biologicznym z pewnością przyczyniło się do zachowania skomplikowanych łańcuchów troficznych, co jest szczególnie istotne dla organizmów związanych z tzw. martwym drewnem (Gutowski i in. 2022). Pomimo trwającej w środowisku entomologicznym dyskusji nad reliktowym charakterem zgniotka cynobrowego (Horák i in. 2010), należy w dalszym ciągu uznać ten gatunek za wyznacznik leśnych obszarów cennych przyrodniczo. O wartości takich obszarów nie zawsze decyduje ich pierwotne pochodzenie, a procesy biologiczne jakimi się charakteryzują tj. m.in. naturalnym obiegiem pierwiastków związanym z pozostawieniem dużej ilości martwego drewna. Należy oczekiwać, że zgniotek cynobrowy może występować również w innych podobnych siedliskach położonych na Górnym Śląsku. W tym celu należałoby przeprowadzić poszukiwania w zalesionych dolinach rzek, takich jak Kłodnica i Mała Panew.

Bibliografia

- Buchholz L. 2012. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763), In: Makomaska-Juchiewicz M., Baran P. (Eds), Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część II: 419–446. GIOŚ, Warszawa.
- Buchholz L., Melke A. 2018. Owady – chrząszcze – Coleoptera, In: Boćkowski M.D. (Ed.), Projektowany Turnicki Park Narodowy. Stan walorów przyrodniczych – 35 lat od pierwszego projektu parku narodowego na Pogórzu Karpackim: 314–377. Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Nowosiółki Dydyńskie.
- Buchholz L., Kuberski Ł., Michalski R., Melke A., Olbrycht T. 2013. Chrząszcze (Coleoptera) z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej na obszarze projektowanego Turnickiego Parku Narodowego i w jego okolicach. Roczniki Bieszczadzkie, 21: 297–317.
- Dorda A., Fiedor M. 2019. Występowanie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* Scopoli, 1763 (Coleoptera, Cucujidae) na Pogórzu Śląskim (Karpaty Zachodnie). Przegląd Przyrodniczy, 30 (1): 98–105.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 22.7.1992 15/t.2.
- Gutowski J.M., Bobiec A., Ciach M., Kujawa A., Zub K., Pawlaczyk P. 2022. Drugie życie drzewa. Wydanie II. Fundacja WWF Polska, Warszawa.
- Horák J., Vávrová E., Chobot K. 2010. Habitat preferences influencing populations, distribution and conservation of the endangered saproxylic beetle *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) at the landscape level. European Journal of Entomology, 107: 81–88.
- Jaworski T., Plewa R., Tarwacki G., Sućko K., Hilszczański J., Horák J. 2019. Ecologically similar saproxylic beetles depend on diversified deadwood resources: From habitat requirements to management implications. Forest Ecology and Management 449:117462. DOI: 10.1016/j.foreco.2019.117462.
- Karpiński L., Szczepański W.T. 2014. Nowe stanowisko *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) na Górnym Śląsku. Acta entomologica silesiana, 22: 54–55.
- Kwiatkowski A., Marczak D. 2020. *Cucujus cinnaberinus* (SCOP.), *Cucujus haematodes* (ERICH.) (Coleoptera: Cucujidae) oraz *Boros schneideri* (PANZ.) (Coleoptera: Boridae) w Puszczy Knyszyńskiej. Wiadomości Entomologiczne, 39 (2): 23–26.

- Mapster – mapy archiwalne (<http://igrek.amzp.pl/>). Dostęp: 04.05.2022.
- Marczak D. 2016. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* w Kampinoskim Parku Narodowym i uwagi do jego monitoringu. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie*, 18, 49A: 142–152.
- Miłkowski M. 2020. Nowe stanowiska zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w okolicach Radomia. *Wiadomości Entomologiczne*, 39 (1): 17–19.
- Olbrycht T., Melke A., Michalski R., Kuberski Ł. 2014. Występowanie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera, Cucujidae) w Bieszczadach i Beskidzie Niskim. *Roczniki Bieszczadzkie*, 22: 311–320.
- Olbrycht T., Kucharska-Świerszcz M. 2020. Pierwsze obserwacje zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera, Cucujidae) na terenie Rzeszowa. *Wiadomości Entomologiczne*, 39 (1): 8–9.
- Pawłowski J., Kubisz D., Mazur M. 2002. *Coleoptera* chrząszcze, In: Głowaciński Z. (Ed.), *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce*: 88–110. IOP PAN, Kraków.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. *Dziennik Ustaw z 2016*, poz. 2183.
- Ruta R., Buchholz L., Biwo T., Adamski M. 2021. Występowanie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) w zachodniej Polsce: czy historia lasu ma znaczenie? *Wiadomości Entomologiczne*, 40 (2): 14–30.
- Smolis A., Kadej M., Gutowski J.M., Ruta R., Matraj M. 2012. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (Insecta: Coleoptera: Cucujidae) – rozmieszczenie, ekologia i problemy ochrony oraz nowe stanowiska w Polsce południowo-zachodniej. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn*, 68 (5): 332–346.
- Wojton A., Wiśniowski B. 2020. Nowe stanowiska zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w Polsce południowo-wschodniej. *Wiadomości Entomologiczne*, 39 (3): 5–7.



Fot. 1. Siedlisko zgniotka cynobrowego w Leśnictwie Trachy na terenie Nadleśnictwa Rudziniec.
Phot. 1. Habitat of the flat bark beetle in the Trachy forest district.



Fot. 2. Larwy zgniotka cynobrowego pod korą wywrotu sosnowego.
Phot. 2. The flat bark beetle larva under the bark of windthrow pine stand.



Fot. 3. Siedlisko zgniotka cynobrowego w lesie łęgowym na terenie Pyskowic.
Phot. 3. Habitat of the flat bark beetle in the riparian forest in Pyskowice.



Fot. 4. Imago zgniotka cynobrowego pod korą martwej topoli osiki.

Phot. 4. Flat bark beetle under the bark of dead specimen of *Populus tremula* L, imago.

Otrzymano (received): 5.05.2022

Zaakceptowano (accepted): 11.07.2022